

ریشه‌های عمیق گرایش نخبگان ایرانی به آلمان

۱۳ مهر ۱۴۰۴ ساعت ۹:۰۲

در روزگار جنگ جهانی دوم، بسیاری از سیاستمداران و نخبگان ایران نه به متفکین، که با اشتیاقی غیرمنتظره به پیروزی آلمان نازی دل بسته بودند. اما این «شیفتگی آلمانی» پدیده‌ای ناگهانی نبود؛ ریشه‌های این گرایش را باید در استراتژی زیرکانه‌ی آلمان در دوران جنگ جهانی اول جست‌وجو کرد. آلمانی‌ها با سرمایه‌گذاری بر روی روشنفکران و میهن‌دوستان ایرانی، برلین را به کانون جذب نخبگان تبدیل کردند؛ جایی که تقی‌زاده، جمالزاده و پورداوود در سایه‌ی دولت آلمان و در محفل نشریه‌ی «کاوه»، بذره‌ای یک اتحاد فکری دیرپا را کاشتند که دهه‌ها بعد، سرنوشت سیاسی ایران را تحت‌الشعاع قرار داد.

نخبگان سیاسی ایران در زمانه جنگ جهانی دوم گرایش بسیاری به آلمان داشتند. آنان به دنبال این بودند که آلمان نازی بتواند بر متفکین چیره شود. امری که سرانجام تحقق نیافت. اما دلیل این گرایش‌ات آلمان دوستانه را، نه در جنگ جهانی دوم، که می‌بایست از پیش از آن و من جمله جنگ جهانی اول شناسایی کرد. آلمانی‌ها در این زمان بر روی ایرانیان سرمایه‌گذاری می‌کردند و تلاش می‌کردند تا آنان را به خود جذب کنند. نمونه‌ای از این مورد را در ادامه شرح می‌دهیم:

«در اثنای جنگ جهانی اول تقی‌زاده انجمنی را به مساعدت دولت آلمان تشکیل داد و نام آن را "کمیته ایرانی" نهاد. این کمیته زمینه تشکیل یک انجمن ادبی و علمی را به وجود آورد که هر شب چهارشنبه ده پانزده نفر از اعضای آن در اداره کاوه جمع می‌شدند و درباره انواع مسائل علمی و ادبی و فنی گفت‌وگو می‌کردند؛ از جمله‌ی آنان میرزا فضلعلی آقا مجتهدی تبریزی، سید محمد علی خان جمالزاده، میرزا محمود خان غنی‌زاده (شاعر)، میرزا حسن خان کاظم‌زاده (مدیر مجله ایرانشهر)، میرزا محمد علی خان تربیت، سید محمد رضا مساوات، میرزا ابراهیم پورداوود بودند. در این مقطع تاریخی برلین مرکزیتی سیاسی، اجتماعی، فرهنگی یافته و روشنفکران ایران را در خود جای داده بود. این گروه با تمایلات ناسیونالیستی در دفتر مجله کاوه گرد هم می‌آمدند. روح این نشریه را تقی‌زاده شکل می‌داد.»

منبع: علیرضا ذاکر اصفهانی، فرهنگ و سیاست ایران در عصر تجدد (۱۳۰۰-۱۳۲۰ش)، تهران، موسسه مطالعات تاریخ معاصر

ایران، ۱۳۸۶، ص ۱۲۴

